

zrdas. man aRniSna, rom ekonomikuri wonaswo-robisa da progresis umniSvne lovanesi piro-ba aris normaluri fasebi. anu fasebi, rom-lebic uzrunvelyofen produqciis saSua-lo danaxar jebis dafarvas da zomier moge-bas. *buagi lberis* azriT, aseTi fasebi ya-l-ibdeba spontanurad Tavisufali konkuren-ciis pirobebSi. mas sjeroda, rom ekonom-i-ka yvelaze swrafad da kargad mxolod Tavisufali konkurenciis pirobebSi ganvi-Tardeboda, romelic saqonelze/momsaxure-baze „namdvi l Rirebulebas” daadgenda ba-zarze.²

konkurencia, rogorc samecniero ter-mini, formulirebuli iqna XVIII saukuneSi ekonomikuri Teoriis iseT cnobili warmo-madgenlebis mier, rogorc arian: *a. smi-ti d. rikardo*, *j. s. mili*, mogvianebiT *kmarqsi*. Tavisufali konkurenciis mTavari idea, maTi azriT, aris mxolod fasebis regulirebis meqanizmi ekonomikur sistemaSi.

klasikuri konkurenciis Teoria ganvi-Tarebul iqna *adam smitis* (1723-1790 w.w.) mier cnobil naSromSi „*gamokvleva xalxTa sim-didris bunebisa da mizezebis Sesaxeb*”, sa-dac man pirvelma daasabuTa, rom konkuren-cia ganapirobebs Sromisa da kapitalis op-timalur ganawilebas. konkurencia *adam smi-tis* azriT aiZulebs adamianebs gonivrulad gamoiyenon resursebi da Semosavali, rac Tavis mxriv, xels Seuwyobs sazogadoebis keTil dReobas.³

a. smitma safaso konkurenciis magali-Tze damajereblad daasabuTa rigi arsebi-Ti debu lebebi, romlebic SemdgomSi gaxd-nen „moxmarebis maqsimaluri dakmayofile-bis” doqtrinis postulategi. maT pirvel rigSi unda miekuTvnos Semdegi mosazrebi:

- calkeuli mwarmoeb lebis moqmedeba-Ta jamuri erToblioba adgens fasebs baz-arze

- TiToeuli calkeuli momxmarebeli em-orCileba fasebs

- fasebi emorCilebian momxmarebelTa individualuri reaqsiebs

mocemuli debu lebidan gamomdinareobs, rom sabazro ekonomika ar imarTeba koleq-tiuri nebiT da ar emorCileba saerto gan-zraxvebs, magram icavs qcevis mkacr wesebs.

am wesebis Sesabamisad Tavisufali konkuren-cia bazrebze cdilobs gaTanasworos am faqtorebis upiratesobebi. swored amiT aRwevs dargebs Soris resursebis opti-malur ganawilebas.

Seizleba iTqvas, rom a. smiti iyo is mecnieri, romelmac pirvelma gadadga nabiji konkurenciis, rogorc fasebiT regulireb-is efeqtiani saSualebis gagebisken. ker-Zod:

- Camoayaliba konkurenciis cneba, rogorc metoqeoba fasebis zrdisa (miwodebis Sencirebisas) da fasebis Sencirebis (miwo-debis siWarbisas) kuTxiT

- gansazRvra efeqtiani konkurenciis ZiriTadi pirobebi, romelic moicavs gamy-idvelebis didi raodenobis arsebobas, amom-wurav informacias maTze (informaciis gam-Wvirvaloba) da gamoyenebuli resursebis mobilobas

- pirvelma aCvena rogor aRwevs konkuren-cia Sromisa da kapitalis optimalur ganawilebas dargebs Soris mogebis normis gaTanabrebiT

- SeimuSava srulyofili konkurenciis modeli (modelis elementebi) da Teoriu-lad daamtkica, rom am modelis pirobebSi SesaZlebelia moTxovnillebis maqsimaluri dakmayofileba

- srulyofili konkurenciis pirobebSi, resursebis optimaluri ganawilebis Teori-is Camoayalibebis saqmeSi gadadga mniSvne lo-vani nabijebi

klasikuri politekonomiis meore didi warmomadgenelia *david rikardo* (1772-1823 w.w.). is konkurencias sabazro faswarmoqm-nis aucilebel pirobad ganxilavda. naSromSi „*politikuri ekonomikisa da dabegvris principebi*”, *d. rikardom* aago srulyofili konkurenciis Teoriuli modeli. man Ziri-Tadad yuradReba gaamaxvila imaze, Tu rogor funqcionirebs mocemuli sistema grZelva-dian perspeqtivaSi. aseTma mimdgomam mas saSualeba misca Tavi aeridebina da yura-dReba ar gaemaxvilebina im „detalebze”, romlebic ukavSirdeboda saxelmwifo regu-lirebas, monopoliur Zalaullebas, bazre-bis geografiul Taviseburebebs da a.S., vi-naidan am ukanaskne lT grZelvadian per-speqtivaSi ar aqvT gadamwyveti mniSvne loba.

² Зубко Н.М., Каллаур А.Н., Экономическая теория, 2-е издание, Изд. Тетралит, 2018.-144 с.

³ Smith A., An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, 1904.

პირობისათვის, რომელიც განხილული იქნა დ. რიკარდოს მიერ, პრინციპულია მოთხოვნისა და მიწოდების ზემოქმედებით კონკურენტული ბრძოლის სედეგად ფაზების დარეგულირება/დადგენა.

თავისუფალი კონკურენციის მომხრე და სამრეწველო საკმარისობის მთავრობის ყოველგვარი ჭეშმარიტებისა და ინტელიგენტობის ფილოსოფოსი და ეკონომისტი *ჯონ სტიუარტ მილი* (1806-1873 წ.წ.), რომელმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა კონკურენციის თეორიის სრულყოფას. კერძოდ, მის მიერ შემუშავებული იქნა საერთაშორისო მოთხოვნის გათვალისწინებით, გამოყოფილი იქნა ბაზარზე ე.წ. არაკონკურირებადი ჯგუფები და გამოყალიბებული იქნა მოთხოვნის ფასთა ელასტიურობის კლასიფიკაცია, შემუშავდა ეკონომიკური ცნებები და სხვ.

მნიშვნელოვანი დებულებები, რაც ავსებს სრულყოფილი კონკურენციის მოდელს რეზიუმის კანონის პოზიციდან, შემოთავაზებული აქვს *კარლ მარკსს* (1818-1883 წ.წ.) ფუნდამენტურ ნაშრომში „*კაპიტალი*“. ამასთან, ნაშრომში „*სირატაკის ფილოსოფია*“, რომელიც მან 1845-1847 წლებში დაწერა „*მოგვცა ... კაპიტალიზმის რიგი კატეგორიების ახალი გაგება, უფრო რამდენიმე გაანალიზა კონკურენციასა და მონოპოლიას შორის ურთიერთდაკავშირებული დიალექტიკა*“.⁴ მას ბაზარზე საკონკურენტო ურთიერთობების გაღწევის გზად კონკურენციის ბრძოლა მიაჩნდა.

ნეოკლასიკურმა სკოლამ, რომელიც გამოყალიბდა XIX საუკუნის ბოლოს, კიდევ უფრო უზრუნველყოფდა სრულად წარმოადგინა სრულყოფილი კონკურენციის გავლენა საფასო სისტემაზე. მან დააკონკრეტა ეკონომიკური ანალიზი, დააკავშირა კონკურენცია ისეთივე ეკონომიკური სისტემისა და მომხმარებელთა ფუნქციის ბრძოლასთან. ამ სკოლის მიმდევრები (*ა. მარსალი*, *ა. კურნო*) ამტკიცებდნენ, რომ მონოპოლია, როგორც თავისუფალი კონკურენციის ანტიპოდი, ამცირებს ეკონომიკის ეფექტიანობას. ამრიგად, თეორიის მიხედვით, ბაზარი კონკურენციის გზით უზრუნველყოფს ყველა პირობის საბაზრო ურთიერთობების, განსაკუთრებით კი - კონკურენციის განვითარებისათვის. ნეოკლასიკურმა სკოლამ უფრო უზრუნველყოფდა სრულად წარმოადგინა სრულყოფილი კონკურენციის გავლენა ფაზების სისტემაზე.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შეიქმნა ცაივალოს ცნობილი ინგლისელი ეკონომის-

ტი, *ალფრედ მარსალი* (1842-1924 წ.წ.) ნეოკლასიკური კონცეფციები. ის განიხილავდა სრულყოფილი კონკურენციის მოდელს, რომელიც ხასიათდება დიდი რაოდენობით დამოუკიდებელი გამყიდველებით და ყიდველებით, ბაზარზე თავისუფალი დასვების და საბაზრო ფაზების გავლენის არარსებობით.

მარსალი პირველმა აქსნა წარმოადგინა თეორიის ურთიერთობები: „*წარმოების მასშტაბის გაფართოება სწრაფად ზრდის ურთიერთობის კონკურენტებთან მიმართებაში და ამცირებს ფაზებს, რომელთაც მას შეუძლია გაყიდოს თავისი პროდუქცია*“.⁵

კონკურენციის თეორია საგრძნობლად განვითარდა მას შემდეგ, რაც მათემატიკური სკოლის წარმომადგენელმა *ანტუან-ოგუსტ კურნომ* (1801-1877 წ.წ.) საფუძვლიანი დაუფლა მონოპოლიისა და დუპოლის თეორიის საფუძვლებს, (შემდგომში ოლიგოპოლია). გარდა ამისა, *ა. კურნო* ასევე გამოაქვეყნა იდეა იმის შესახებ, რომ სრულყოფილი კონკურენცია არის უკიდურესი შემთხვევა საბაზრო სტრუქტურის მთლიანი სპექტრის, რომელიც განსაზღვრულია გამყიდველთა რაოდენობით.

ეკონომიკური თეორიის კონკურენციის სტრუქტურული კონცეფციის მე-19 საუკუნის ბოლოდან დაიწყო. მე-20 საუკუნის დასაწყისში გამოიყენებოდა ცნობილი მექანიკის მთელი რიგი ფუნდამენტური ნაშრომები, როგორც არიან: *ჯონ მაინარდ კეინზი*, *პიერ-რაფი*, *ჯოან რობინსონი*, *ედუარდ ჰემბელინი*. ამრიგად, მექანიკის ურთიერთობების მასშტაბების გაფართოების ურთიერთობაზე ამახვილებენ ყურადღებას. კერძოდ, მსხვილი კომპანიები წარმოების გაფართოების შემთხვევაში მიიღებენ დამატებით სარგებელს, რომელიც მხოლოდ სრულყოფილი კონკურენციის მოდელის ფარგლებს გარეთ შეიძლება იყოს რეალიზებული.

ჯონ მაინარდ კეინზი (1883-1946 წ.წ.) იყო მექანიკის, რომელიც ნეოკლასიკოსებისაგან განსხვავებით მივიდა დასკვნაზე, რომ ეკონომიკის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი პრობლემები უნდა შეიქმნას არა რესურსების მიწოდების, არამედ მოთხოვნის. მისი თეორიის კვალი ეკონომიკაში სხვადასხვა აქტიურად ჭეშმარიტად ეფექტიანი მოთხოვნის შემთხვევის გზით.

კეინზის თეორიის კონკურენციის შესახებ შემდეგი სიახლე შეიტანა სხვა დამატებები:

- დანერგა სისტემური ანალიზის სტატიკური მიდგომა

⁴ *მარსალი* კ., სირატაკის ფილოსოფია, თბილისი, „სახელმწიფო“, 1938.

⁵ *მარშალი* A., Principles of the Science of Economy, Moscow, Progress, 1993.

• Seqmna bazris sami erTeuli - Sromis, saqonlis da fulis bazari

• bazris mTavar meqanizmebad daasaxela - moTxovna, miwodeba da fasi

• konkurentuli bazris monawileebad daasaxela - korporaciebi da gaertianebebi (da ara individualuri ekonomikuri subieqtebi da kerZo pirebi)

• “fuli” (fulis masa) miiCnia konkurenciis procesis safuZvlad da cvalebadobis mizezad

rogorc ukve avRniSneT, konkurenciis Teoriis srulyofaSi mniSvnelovani wvliili Seitana ingliselma ekonomistma *joan robinsonma* (1903-1983 w.w.), romelmac Camoayaliba arasrulyofili konkurenciis Teoria. *robinsonis* SexedulebiT: „*nebismieri calkeuli mwarmoebeli Tavis produqciaze monopolias flobs - es sakmarisad cxadia da Tu maTi didi ricxvi gamodis gasayidad srulyofil bazarze, warmoiqmneba situacia, romelsac ukve Cveulebisamebr aRvwert, rogorc srulyofil konkurencias.*”

robinsonma Cauyara safuZveli e.w. konkurenciis teqnologiu koncefcias, rac koncentracias masStabis ekonomiasTan akavSirebs. robinsoni miiCnevda, rom msxvil kompaniebs SeuZliaT upiratesi gavlenis mopoveba bazris parametrebze, aseve ekonomikuri procesebis regulireba.

amerikelma ekonomistma da harvardis universitetis profesorma *eduard Cemberlinma* (1899-1983 w.w.) SemoiRo „monopoliiuri konkurenciis” koncefcia. man yuradReba gaamaxvili saqonlis/momsaxurebis diferencirebaze, rogorc sabazro konkurenciisa da monopolizmis safuZvelze. misi azrit, sufta konkurencia bazarze ar arseboobs. realur cxovrebaSi TiToeuli gamyidveli SeiZleba iTqvas, rom aris monopolisti. produqtis diferencirebas mivyavart iqamde, rom erTi bazris nacvlad yalibdeba/iqmneba nawi lobriv izolirebuli, magram urTierTdakavSirebuli bazris qseli. aseve, arsebobs produqciis mravalferovani fasebi. diferenciacia, amave dros, ar gamoricxavs monopolias konkretul nawarmze.

amrigad, monopoliiuri konkurencia saSualebas iZleva yvelaze efeqtianad ganavitaros sabazro ekonomika saxelmwifo intervenciis gareSe. unda aRvniSnoT, rom *j.*

robinsonis naSromma „arasrulyofili konkurenciis ekonomikurma Teoriam” da e. *Cemberlinis* „monopolisturi konkurenciis Teoriam” Seajama diskusiebi monopoliiis pirobebSi faswarmoqmnis xasiaTisa da konkurenciis arafasismieri formebis warmoSobaze.

mTlianobaSi XIX saukunis bolowlebi da XX saukunis dasawyisi aris periodi, rodesac mniSvnelovani cvlilebebi ganicada bevurma adre damkvidrebulma Tvalsazrisma ekonomikaSi konkurenciis rolis Sesaxeb. srulyofili konkurenciis arsebuli modeliT, kerZod, konkurenciis mxoloderti saxeobis - fasebit konkurenciis - mimaTmoWarbebulma yuradRebam, ukmayofileba warmoSva. garda amisa, mxolod fasebit konkurenciis meSveobit SeuZlebeli iyo konkurenciis arSi wddoma.

konkurenciis TeoriaSi gansakutrebuli adgili uWiravs konkurenciis gansazRvris funkcionalur midgomas. aRniSnuli inovaciuri ganvitarebis midgoma SemogvTavaza avstrielma ekonomist-Teoritikosma *ioseba Sumpeterma* (1883-1950 w.w.). konkurencias is gansazRvra, rogorc paeqrobas Zvelsa da axalis Soris. mecnierma SemoiRoiseti axali ganmar-tebebi da koncefciebi, rogoricaa efeqtiani konkurencia da efeqtiani monopolia.⁶

efeqtiani aris konkurencia, romelic teqnikiuri, organizaciuli da menejeruli inovaciebis gamoyenebit axerxebis produqciis xarjebis Semcirebas da misi xarixis gaumjobesebas. aseTi inovaciebis ganxorcielebis saukeTeso pirobebi gaaCniaT msxvil kompaniebs da maT monopoliiur asociaciebs/gaertianebebs.

efeqtiani monopolia aris iseti monopolia, romelic inovaciuri saqmianobis Sedegad xdeba „super” momgebiani (superprofit). *Sumpeteris* azrit, efeqtiani monopolia aris ekonomikis dadebiti dinamikis wyaro.

konkurenciis safuZvels warmoadgens mudmivi/uyvyeti inovaciebi yvela doneze: teqnologia, warmoeba, marTva da sxv. *Sumpeterma* konkurencia ganixila, rogorc Tavis bunebit dinamiuri procesi. antimonopoliiuri politikis Serbilebuli saxiT gatarebis Teoriul safuZvels warmoadgens *i. Sumpeteris* idea „efeqtiani monopoliasa” da „srulyofili (axali) konkurenci-

⁶ Шумпетер И.А., Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия, М., Прогресс, 2007.-864с.

is" Sesaxeb. misi arsi aris axlis danergva da xarixsis konkurencia. igi arsebiTad gansxvavdeba fasismieri konkurenciis tradiciuli meqanizmisgan. mkvlevari aRniSnavda: „saqone li SeiZleba iyos gansakuTrebulad aqtualuri, Tu saqme exeba axal saqone ls da teqno logias, axal resursebs, an orga nizaciis axal tips”.⁷

Sedegad, Sumpeteri midis paradoqsul daskvnamde, rom yvelaferi, rac destabili zaciis faqtorebad iTvlebeda - monopo liebi, ekonomikuri ciklebi, konkurentuli brZolebi - sinamdvi leSi progresis daCqarebis faqtorebs warmoadgens. mecnieri miiCnevs, rom destruqciuli/damangreveli konkurencia, brZola gavlenis sferoebis mosapoveblad, kompaniebis/firmebis saqmiano bis SezRudva (reklama, patentebi) ki ar aferxebis, aramed piriqit - aCqarebs grZel vadiani ganvitarebis process.

monopoliisa da oligopoliis Teoriuli modelebi Sevsebul iqna f. *ejuo rtis* mier, romelmac maTematikuri aRweriloba SemogvTavaza. aseve, amerikelma ekonomistma, *p. lernerma* (1903-1982 w.w.) gansazRvra da Seafasa monopoliuri Zala. ekonomistis mier SemoTavazebuli iqna e.w. *lerneris* koeficienti, romelic gansazRvra konkretuli firmis monopoliis ekonomikur maCvenebe ls.

konkurenciis neoavstriული xedva efuZneba ekonomikur TeoriaSi zogadad aRiarebul koncefciebs - bazari, wonasworoba, mogeba da informaciis moZieba. garda amisa, neoavstriული skolis mier SemoRebuli iqna iseTi axali specifikuri instrumentebic, rogoricaa: gaxsna, ucodinaroba, mewarme da codna. Tumca, neoavstriული skolis Tavisebureba ara mxolod specifikuri instrumენტebis gamoyenebaa, aramed konstruqciebis gansxvavebuli gageba. neoavstriული skolis azrit, konkurencia (konkurentuli wesrigi) aris axali SesaZleblobebis aRmoCenis procesi ekonomikaSi cnobili resursebis meSveobiT da mewarmeTa upiratesobebis axali resursebis gamoyenebiT. neoavstriული mimdinareobis damfuZnelebi konkurencias gansazRvra ven, rogorc dinamiur process. efeqtiani konkurencia damyarebulia „codnis naklebobis” (Knowl-

edge Problem) Ziebase da informaciis monopo liaze, romel sac fl obs TiToeuli individi. „*konkurentul brZolaSi imarjvebs is, vinc iRebs arastandartul gadawyvetilebebs winaswar gansazRvruli cvlilebebis fonze.*”

avstriელი ekonomisti, profesori *fridrix avgust fon haieki* (1899-1992 w.w.) Tavisufali ekonomikis momxrea (saxelmwifos Carevis gareSe). is Tvlis, rom konkurencia TviTon awesebs wesrigs da qmnis saWiro wonasworobas. konkurentul brZolaSi imarjvebs is, vinc gaigo, Seqmna, gamoigona raime axali, vinc SeZlo daeWira sazogadoebaSi „gafantuli codna”. swored, amitom, haieki konkurencias uwodebs „aRmoCenis proceduras”.⁸

mkvlevaris azrit, informaciis Segrovebisa da gadacemis iseTi institutebi, rogoricaa bazari, „gafantuli codnis” gamoyenebis saSualebas izleba. amave dros, *haieki* darwmunebulia, rom aSkara profesიული codnis garda, adamians aqvs genetikurad miRebuli codna da unari, romelic ucnobia konkurenciis gansakuTrebuli garemoebების arsebobis dawyebamde am individistvisac.

haiekis azrit, konkurencia iqneboda uazro, Tu Tavidanve zustad gvecodineboda vin gaimarjvebda. „*konkurencia Ri rebulia, vinaidan misi Sedegi araprognozirebadia ... miuxedavad imisa, rom zogadad konkurenciis Sedegebi sasargebloa, isini gulisxmoben imedgacruebas an vinmes konkretuli molodinebis da zraxvebis CaSlas.*”

haiekis Rma rwmeniT swored, konkurenciam unda daadginos sabazro procesis Sedegebi da gansazRvros yvelaze saWiro da sasargeblo informacia. mecnieri dainteresebulia konkurenciisa da bazris eTikuri problemebiT. igi darwmunebulia, rom konkurenciis sruli Tavisufleba ar arsebobs, magram SezRudvebi wesdeba ara saxelmwifos mxridan xelovnuri barierebis Seqmnis gziT, aramed zogadi qcevis wesebiT, romlebic spontanurad formirdeba socialურkულტურული evoluciis fonze (sxvisi sakuTrebis/qonebis miniWebaze uaris Tqma, valdebulეების Sesruleba da a.S.). Tu es wesebi daculia, maSin ekonomikur konkurenciaSi „brZola yvela yvelas winaaRmdeg

⁷ Шумпетер И.А., Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия, М., Прогресс, 2007.-864с.

⁸ Хайек Ф., Конкуренция как процедура открытия, Мировая экономика и международные отношения, 1989.

gadaiqceva brZolad - yvela yvelasaTvis".⁹

sxva sityvebiT rom vTqvaT, *Sumpeteri da haieki* kiTxvis niSnis qveS ayenebs srulyofili konkurenciis WeSmaritebas da warmoadgens winda konkurenciis models. SeiZleba iTqvas, rom srulyofili konkurencia Teoriuli abstraqciaa da realurad arsebuli bazrebi sxvadasxva xarixSi arasrulyofilia.

XX saukunis cnobilma italie lma ekonomistma *pier srafi*m (1899-1983 w.w.) safuZveli Cauyara ekonomikur TeoriaSi axal mimartulebas `neorikardiane lobas. neoklasikuri skolis da aRniSnuli axladar mocenebuli mimdinareobis warmomadgenelTa Soris winaarmdegobaTa ZiriTad sferos warmoadgenda diskusiebi faswarmoqmnis sakiTxebis garSemo, romelic daiwo *p. srafas* naSromis „Semosavlebis kanonebi konkurenciis pirobebsi“ gamosvlisTanave. am naSromiT man daamtikica, rom warmoebis masStabebis zrdiT msxvili kompaniebi Rebuloben damatebiT upiratesobeb, romelTa realizacia SesaZlebelia mxolod jansari konkurenciis meqanizmis moqmedebis darRveviT da faswarmoqmaze uSualo zegavlenis meSveobiT.

SeiZleba iTqvas, rom XX saukunis ekonomikuri azrovnebis erTert umnisvnelovanes miRwevas warmoadgens monopoliuri konkurenciis Teoria. „*monopoliisa da konkurenciis Zala mWidrodaa gadajawvuli erTmaneTTan da qmnis erTian qsovis, romelSi isini gansxvavdebian Tavisi moxatulo biT*“ - aRniSnava misi Semqmneli *eduard Cemberlini*.

magram is, iseve, rogorc arasrulyofili konkurenciis koncepcii SemmuSavebeli *joan robinsoni*, monopoliisa da konkurenciis urTierTdamokidebulas ganxilavda upiratesad istoriuli konteqstis miRma.

klasikuri da neoklasikuri skolebis warmomadgenelTa Sexedulebebis ZiriTad nakls warmoadgens is, rom isini upirates mnisvnelobas aniWeben fasis makoordinirebel rols grZelvadiani wonasworobisaTvis.

mnisvnelovani wlili Seitanes konkurenciis Tanamedrove TeoriaSi mkvlevar ebma *a. brandeburgerma*, *b. neilbafma*, *d. takspotma* da sxvebma, romlebic mividnen im daskvnamde, rom dRevandel msolflioSi yvelaze efeqtiani konkurenciis forma aris „Tana-

konkurencia“ (co-competition).

social-demokratiuli mimdinareoba bazrisa da saxelmwifos rols dabalansebas cdilobs, wonasworobis dacvas pirovnebas da sazogadoebas Soris. maTi lozungi iyo: „*konkurencia iq, sadac SesaZlebelia, dagegmva – sadac aucilebeli*“.

mnisvnelovani wlili oligopoliis da monopoliis Teoriuli modelebis ganvitarebaSi mogvianebiT Seitana *f. ejuortma* (maTematikuri aRwera), *a. lernerma* (monopoliuri Zalaufleba da misi Sefaseba), *k. vixse lma* (konkurencia da fasebiT diskriminacia), *m. tуган-барановским* (kompleqsuri midgoma), *i. Sumpeterma*, *f. haiekma* da sxv.

amdenad, XX saukunis Sua periodSi ukve Camoyalibebuli iyo saerto Sexedulebebi konkurenciis arssa da misi ZiriTadi mamozravebeli Zalebis Sesaxeb, rac gamoxatuliqna sabazro struqturis oTx klasikur modelSi:

1. srulyofili konkurencia;
2. monopoliuri konkurencia;
3. oligopoliuri konkurencia;
4. absoluturi monopolia.

Tumca, isic cxadia, rom antimonopoliuri regulirebis praqtikuli realizaciis gamocdileba mudmivad aris bizgis mimcemi Sesabamisi Teoriuli safuZlebis Camoyalibebisa da srulyofis mimartulebiT.

konkurenciis da konkurentunarianobis Teoriis ganvitarebaSi didi wlili Seitana harvardis biznes-skolis profesorma *maikl porterma*. *maikl porterma* Seiswavla 10 qveynis 100-ze meti dargi da qvedargi, wignSi „saerTaSoriso konkurencia“, moaxdina maTi analizi da gaakeTa Sefaseba, rom erovnuli firmebis am dargebsa da qvedargebsi moqmedis saerTaSoriso konkurentuli upiratesobani damokidebulia imaze, Tu ra mikrogaremoSi xorcieldeba maTi saqmianoba sakuTar qveyanaSi.¹⁰ mikrogaremo ganisazRvrebamarto warmoebis faqtorebiT, aramed Sida bazarze moTxovnis xasiaTiT, monaTesave da momijnave dargebis ganvitarebiT, qveyanaSi menejmentisa da konkurenciis doniT, agreTve, mTavrobis ekonomikuri politikiTa da SemTxveviTi movlenebiTac. am komponentTa Sexameba, romelTac *porter*i „*determinantebs*“ uwodebs, gansazRvavs firmebis, qvedargebisa

⁹ Хайек Ф., Конкуренция как процедура открытия, Мировая экономика и международные отношения, 1989.

¹⁰ Porter. M., Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. Simon and Schuster, 2008. - 432 pg.

და ღვეყნების კონკურენტული უპირატესობების მსოფლიო ბაზარზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ *porter-ი*, კონკურენციის ტერმინსი გულისხმობს მის არა ნეგატიურ გავლენას, როგორცაა ზღერის მერ სუსტის დაკავრა, არამედ - პოზიტიურს, რაც გულისხმობს ტანამსრომლობას და ერტმანეტის პატივისცემას. *porter-ი* კონკურენტებს ბიზნეს გარემოსი ერტმანეტის პოტენციურ მტრებად არ მიიჩნევს. ის ტვლის, რომ ბიზნეს-საზოგადოება ურტიერტდამოკიდებულია და ეკონომიკური ურტიერტობები უარმოდგენს ბიზნეს-სუბიექტების ცივლურ ურტიერტობებს.

ტუ ყოველივე ზემოაღნიშნულს განვავოგადებტ, შეიზღება იტყვას, რომ კონკურენციის ტეორიული მოდელები, მუდმივ განვითარებასა და სრულიყოფა-ზეებასია. ამასტან, რაც უფრო აქლოსაა რეალური საბაზრო სტრუქტურა კონკრეტული მოდელტან, მიტუფრო შესამჩნევია მასსი კონკურენციის არერული მეგანიზმები. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ კონკურენციის გამოტვლილი ოტქი მოდელის დაქმარებიტ შეიზღება არიეროს რეალური ბაზრების რტული და უინაარმდეგობრივი მდგომარეობის მტელი ნაირსახეობა. კონკურენციის მოდელების უპირატესობებსა და ნაკლოვანებებზე შეიზღება უმსჯელოტ, პირველ რიგსი, საბაზრო ურტიერტობების განვითარების კონკრეტული ისტორიული ეტაპის, კონკურენციის გამოცდილების და ბაზრის ეკონომიკური ტავისებურებებიდან გამომდინარე.

მიუხედავად სამეცნიერო ლიტერატურის სიმრავლისა აღნიშნული პრობლემასტან დაკავსირებიტ, არასატანადოდ, განსაკუტრებიტ ტანამედროვე პირობებსი, არის გამოვლენილი კონკურენციის შესვალის ინტეგრირებული/კომპლესური მდგომის პრობლემები, კერზოდ, ტანამსრომლობის და კონკურენციის ურტიერტდამოკიდებულება.

კონკურენცია საბაზრო სუბიექტების მამოზრავებელი ზალაა. ნებისმიერი კომპანიის საბოლოო მიზანი — კონკურენტული ბრზოლასი (სისტემური და კომპლესური ზალისხმევიტ) გარკვეული სდეგების მირევა. სხვა სიტყვებით რომ ვტყვატ - სხვა კომპანიების საკონკურენტო ტან და მომსახურებასტან სედარებიტ უკეტესი ანალოგების უარმოება.

ცენი აზრიტ, კონკურენციის ტეორიის განვითარების ზირიტადი ისტორიული ეტაპებია:

1. XVIII საუკუნის დასაწყისი და XIX საუკუნის დასაწყისი - კონკურენციის როლის გაცნობიერება და სრულიყოფილი კონკურენციის მოდელის ფორმირება. ამ დროს უკავსიდ-

ება *ადამ სმიტის* სამეცნიერო მორვაუეობა, რომელმაც შესანიშნავად გაანალიზა კონკურენციის მომედების მეგანიზმი. *დ. რიკარდომ* შემოირო კონკურენციის ტეორიული კონცეფციის ზირიტადი ასექტები - კონკურენტული ბაზრის ფაზებიტ რეგულირების იდეა და გამოაყალიბა ფადობიტი უპირატესობის ტეორია და ა.ს.;

2. XIX საუკუნის მეორე ნახევარსი საფუძველი დაყარა სრულიყოფილი კონკურენციის ტეორიის, განისაზრვრა კონკურენციის უარმოსობის უინაპირობები და მისი მნიშვნელობა ბიზნესის განვითარებასი. ამ პერიოდის გამოცენილი მეცნიერები იყვნენ: *კ. მარკსი*, *ა. კერნო* (*Antoine Augustin Cournot*), *ფ. ეჟუორტი* (*Francis Ysidro Edgeworth*), *ჯ. კლარკი*, *ფ. ნაიტი*, *ლ. ვალრასი* და სხვ. *ა. მარსალის* სრომებსი საბაზრო კონკურენცია განხილულია ბაზრის სტატიკური მოდელის მაგალიტზე;

3. XX საუკუნის დასაწყისიდან სუა პერიოდამდე გაგრზელდა კონკურენციის ტეორიის განვითარების გარდამტეხი ეტაპი. ამ პერიოდსი მკვლევარებმა კონკურენციის განხილვა დაიწყეს ისეტ პრობლემურ საკიტხებტან ურტიერტდამოკიდებულებასი და ურტიერტმარტებასი, როგორცაა დიდი მონოპოლიური კომპანიების ზეგავლენის სედეგად კონკურენციის სეცვლის პრობლემები და სახელმწიფოს როლი კონკურენციის რეგულირებასა და განვითარებასი. პრიორიტეტული ტეორიად შეიზღება ცაიტვალოს მონოპოლისტური კონკურენციის ტეორია, რომლის ავტორია ამერიკელი ეკონომისტი *ე. ცემბერლენი*. ასევე არასრულიყოფილი კონკურენციის ტეორია ინგლისის ეკონომიკური სკოლის ტვალსაცინო უარმომადგენლის *ჯ. რობინსონის* ავტობიტ;

4. XX საუკუნის მეორე ნახევარსი კონკურენციის ტეორია ივსება და მდიდრდება ისეტი აქალი იდეებიტ, როგორცაა: ინოვაციები, ეკონომიკური პროგნოზი, სამეუარეო ფაქტორები და სხვ. ამ პერიოდსი მორვაუეობდნენ ცნობილი მეცნიერები: *ჯ. სუმპეტერი*, *ჯ. კლარკი*, *ფ. ჰაიეკი*, *ჯ. კირცნერი* და სხვები;

5. ტანამედროვე ეტაპი XXI საუკუნიდან დრემდე გრზელდება. აღნიშნული პერიოდი ხასიატდება ინტეგრაციული და გლობალური პროცესების გაზღერებიტ. უამყვანი ღვეყნების ეროვნული ბაზრების განვითარებიტ. ამ პროცესების პარალელურად სამეცნიერო კვლევები მიზნად ისახავს ღვეყნებისა და კომპანიების კონკურენტული უპირატესობებტან დაკავსირებულ პრობლემების იდენტიფიცირება-განსაზრვრა-გადავუეტას და უამყვანი პოზიციების დაკავენას ტანამედროვე და პოტენციურ (სამომავლო)

bazrebze. gamorCeuli mecnierebi arian: *m. porteri, g. hameli da k. praxaladi (Coimbatore Krishnarao Prahalad), j. muri, a. brandenburgeri, b. neilbati* da sxvebi.

amrigad, doqtrinebi konkurenciis Sesax-

eb icvleba da transformirdeba epoqebisa da realuri garemos cvlilebebis Sesabamisad. Tumca, ucvleli rCeba erTi -konkurencia, romelic albaT, ama Tu im formiT iarsebebs manam, sanam iarsebebs sociumi.

gamoyenebuli literatura:

1. *baraTasvili e., faresaSvili n., abra- lava, T.*, klasteri, rogorc konkurentunarianobis marTvis instrumenti, Jurnal i „ekonomika“, 2011, №1-2.
2. *baraTasvili e., faresaSvili n., abra- lava T.*, biznes marTvis klasteruli politi- ka, 2011.
3. *baraTasvili e., jolia g.*, ekonomikis saxel mwi fo regul ireba, wigni 1., Tb., 2011.
4. *gagniZe i.*, klasterebis rolis saqarTvel os ekonomikis ganviTarebaSi, Ju- rnali „ekonomika da biznesi“, Tb. 2008, №3.
5. *gogiaSvili S.*, konkurenciis politi- ka da qarTuli realoba, Journ. gadasaxadebi, Tb., 2000.
6. *vardiaSvili I.*, konkurentuli gare- mos formirebis meTodebis srulyofa saqarTvel oSi, Tb. 1999.
7. *Todua g., gogoxia r., qutize r.*, ekonomikis principebi, makroekonomika, Tb., 2009.
8. konkurenciis politika saqarTvel o- Si, saerTaSoriso gamWvirvaloba saqarTve- lo, Tb., 2012;
9. *marqsi k.*, kapitali, Tbilisi, saxel m- wi fo gamomcemloba, 1954.
10. *marqsi k.*, fil osofiis siRatake, Tbil i- si, „saxel gami“, 1938.
11. *silagaZe a.*, ekonomikuri codnis sawyisebi, Tb., 1992.
12. *smiti a.*, gamokvleba xal xTa simdid- ris bunebisa da mizezebis Sesaxeb (tomi I), 1939.
13. *fete lava s.*, konkurenciis Teoria da antimonopoluri regul ireba saqarTvel o- Si, Tb., 2009.
14. *Catalin B.*, Clusters Models, Factors and Char- acteristics, International Journal of Economic Practices and Theories, Vol. 1, No. 1, 2011.
15. *Robins J.*, The Economics of Imperfect Com- petition, Palgrave MacMillan, 1969.
16. *Smith A.*, An Inquiry into the Nature and Caus- es of the Wealth of Nations, 1904.
17. The World Bank, International Trade Depart- ment; A practical Guide and Policy Implications for De- veloping Clusters Initiatives; “Clusters for Competitive- ness”; 2009.
18. Weber M. Wirtschaft und Gesellschaft. Grun- driss der verstehenden Soziologie // [http:// www.textlog.de/weber_wirtschaft.html](http://www.textlog.de/weber_wirtschaft.html).
19. *Афонцев С.А.*, политические рынки и экономическая политика, М., 2010.
20. *Генкин Б.М.*, Экономика и социология труда: учебник для вузов., М., Норма, 2005.
21. *Зубко Н.М., Каллаур А.Н.*, Экономическая теория, 2-е издание, Изд. Тетралит, 2018.
22. *Маршалл А.*, Принципы экономической науки, Москва, Прогресс, 1993.
23. *Пилипенко И.В.*, Новая геоэкономическа модель развития страны: повышение конкурентоспособности с помощью развития кластеров и промышленных районов // Безопасность Евразии, 2003, № 3.
24. *Роджерс Фр. Дж.*, ИБМ. Взгляд изнутри. Человек - фирма - маркетинг, Москва, Прогресс, 1990.
25. *Рикардо Д.* Принципы политической экономии и налогообложения, Минск: изд. БГУ, 2002.
26. *Хайек Ф.*, Конкуренция как процедура открытия, Мировая экономика и международные отношения, 1989.
27. *Хараишвили, Е.; Гечбаия, Б.*; “Кластерные стратегии регионального развития Грузии.” Научно-информационный журнал „Наука и Экономика”, 2011, #1(5).
28. *Чемберлин Э.*, Теория монополистической конкуренции, Москва, 1959
29. *Шумпетер И.А.*, Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия, М., Прогресс, 2007.
30. <http://competition.ge/ge/>
31. <http://eprints.iliauni.edu.ge/7318/2/%E1%83% AC%E1%83%98%E1%83%92%E1%83%9C%E1% 83%98.pdf>
32. http://help-stud.ru/ref_buagilber.php

COMPETITION DEVELOPMENT STAGES

LILI USHVERIDZE
PHD student of GTU
E-mail: likavar@gmail.com

Summary

In XXI century, new manifestations of competition are in parallel with intensive global processes. Innovations and the introduction of new methods of competition are the main factor in business success in the context of modern informational-digital era. Based on the relevant materials, the article analyzes the basic schools of competition theory that are grouped in 5 historical stages: 1. The end of the XVIII century and the beginning of XIX century - to understand the role of competition and to form a perfect competition model; 2. In the second half of XIX cc foundation was the basis of the perfect competition theory, preconditions of the origin of competition and its importance in business development; 3. In the first half of XX c, the researchers began to discuss the competition in the interaction with the problematic issues and the role of the state in the regulation and development of competition. Priority theory is considered the monopolistic and imperfect competition theories; 4. In the second half of the XX c, the theory of competition is filled and enriched with new ideas such as innovations, economic progress, entrepreneurial factors, etc. 5. The modern stage from XXI to the present day. This period is characterized by strengthening integration and global processes. Development of national markets of leading countries and their positions in modern and potential (future) markets.

The doctrine of competition transforms and changes in accordance with the time and real environment changes. However, one remains unchanged - the competition, perhaps in some form, will exist till the society exists.